

Elurraren mina. 1943

Zaldi motel batek tiratzen duen lera iritsi denean, Oleg Nikolaievitx horma zuriaren itzaletik sortu da, ilargi moreak blaitutako gizonari begira. Elur gogorraren zama arnasketen lurrunean datza, alertzeen adar puskatuetan, beste aldeko hilobietako izen-datetan. Garraio-lera ilunak egurrezko kutxa handi bat dakar. Gizonak ez du presarik. Patxadaz jaitsi da, txistuka edo ahopeka kantari, zain dagoenari ez ikusia eginik. Zigarro bat erretzen ari dela, burdin hesia ireki du; gero, gidari-jarlekura itzuli eta brida hartu du. Ke-koloreko zaldia berriz martxan jarri da, nekez. Sarrerako altzifreen itzal-hatzak zeharkatu eta kanposantuaren erdiko kaletik jarraitu du hondoko etxolaraino. Ez du piztu kakoan zintzilik dagoen olio-lanpara. Lera geldirik dagoela, jaitsi da, oraingoan jauzi batean. Oleg atzetik joan zaio. Gizona kutxari eusten dioten uhalak askatzen hasi da.

—Jauna, entzun, mesedez.

—Esadazu. Gaur galtzak bete lan nabil —bizkarrez itzulirik, korapiloak lasaitzen ari da—. Eta arintxo, nik bakarrik dut hona gaeuz sartzeko baimena. Kontuan hartu gabe, noski, horko horiek —moketa ilun batez estalitako kutxa seinatu du—. Baina beren etxean daude. Hemen geldituko dira, ez dute ihes eginen.

—Galdera bat egin behar dizut.

Uhalak laxatzen ari da.

—Eta poliziak, noski. Noizean behinka buelta bat ematen dute hemen barna. Baina zuk ez dituzu NKVDkoak ikusi nahi, ezta?

—Vavilov naiz.

Gizona biratu da. Argizari zuri urtuzko bisaia du.

—Oleg Nikolaievitx Vavilov dut izena —errepikatu du.

Gizonak zigarrokina ahotik kendu eta arretaz behatu dio errautsari. Azken xurgada emanda, kutxako oihala altxatu eta barrura bota du.

—Bero pixka bat ez zaie gaizki etorriko.

Berokia zabaldu du Olegek, botila bat atera eta eskaini dio.

—Aitaren bila nabil.

Gizona, eskuen artean bueltaka, botila miresten ari da. Ezpainak mugituz, irakurtzen doa etiketa. Paperezko ezkutua ukitzen, laztandu du.

—*Moskovskaya*. Janen nuke etiketa hau.

Zigilua urratu, tapoia kendu, sudurrera hurbildu eta arnasten du, begiak itxita.

—Gerra baino lehenagotik ez dut horrelakorik gozatu. Benetako vodka.

Oleg Nikolaievitxi eskaini dio estreinako hurrupa; hark isilik eman du ezezkoa. Lerako gizona edaten ari da.

—Gutxienez, ederki baliatu duzu zure dirua. Ez dizute saldu batzuek ekartzen didaten kakapattarra.

Beste zurrutada luze baten ondoren, eskugainarekin garbitu du ahoa. Ez darama eskularrurik.

—Nola dakizu hemen dagoela?

—Esan dit... Ez, ezin dizut hori azaldu, baina hemen egon behar du.

Gizonak irribarre egin du. Hortzetan, ilargi-argiaren distirak.

—Zentzuz jokatu duzu izenik asmatu ez duzunean, mutil. Ehunka, milaka arlote eta ero dabilta hilerrietan, ez dakit noren bila, eta denek dakarte nagusikoteren batek emaniko informazio pribilegiatua: poliziaburuarena, espetxeko zuzendariarena, Staline-na, behar izanez gero. Horiek salatzeke agindua dut. Bizkarroiak, degeneratuak.

Hormatzarraren beste aldean zuhaitz-adar bat hautsi eta erori da. Lehor eta izoztua, kristalezko ezpaletan puskatu da.

—Nolanahi ere, ez duzu eskale itxurarik. Baina NKVDkoei salatuko zintudan, izen bat asmatzeko ergelkeria egin izan bazenu.

—Ez, benetan diotsut...

—Noizkoa da? Hildakoa, esan nahi.

—Aurreko neguan gertatu omen zen. Urtarrilean, otsailean.

—Ia urtebete da hori. Erakutsiko dizut non egon daitekeen, badakizu jende hori hobi komunetara doala.

—Zientzialari ospetsua zen, zerbait aipatu beharko zizuten.

Hirugarren zurrutarekin, gizonak botila itxi eta lerako eserleku gainean utzi du.

—Argazki batekin, akaso... —Olegk berokiaren barruko sakelara eramane du eskua.

—Ez, ez, gorde hori. Denak kalaka berarekin zatozte. Zuena dela besteez bestelakoa, zerbait entzunen nuela, morroia ezagutu behar nuela. Nire lana ez da hori barna galdezka ibiltzea. Eta nik ez diet aurpegiei beha egiten. Niretzat denak dira berdinak, mutil. Gaur eman dizkidaten hauexek bezala —kutxa ukabilarekin joz—. Hau ireki eta begi-kolpe bat botaz gero, ez dituzu bata bestetik bereiziko. Hemengo guztiak era bertsuan hil dira. Denek bekatu berberak dituzte. Edo delitu bera, nahiago baduzu.

Zein arraroa den min hau. Oleg Nikolaievitxek kartoizko lera bat gogoratzen du, aitaren eskuaren tamainakoa. Buztin gogortuzko sei txakurrek tiratutakoa. Haiek biak zoruan etzanda egoten ziren, SESBeko mapa erraldoi baten gainean. Jostailua irristan zerabilten, mendilerroen, haranen eta ibaien segida etengabearen barrena. Izenak, klimak, hizkuntzak errezitatzen zituzten. «Leningraden hamaikak badira, zer ordu da Krasnoiarsken?» «Hirurak, aita.» «Geografo bikaina zara, Oleg.» Oleg Nikolaievitxek ez zuen erantzuten, orduan aitak esaten zion: «Ez baituzu Fisika ikasiko, osaba Sergeik bezala, ezta? Nirekin etorriko zara hona, Uraletara, hazi bila», hatza paperaren gainean. Gero belauniko jartzen, lur-globoaren ondoan, eta seinalatzen zuen: «Eta hona, eta hona, eta hona». Konbentzitzen amaitzeko, Nikolaik lera altxatu eta «orain airean hegan doa» esaten zion. «Hori ez da posible, aita.» «Bai, ekoizten ari diren lera sobietarrek hegan dabilta, esperimentazio fasean daude.» Txantxetan ari zenean, serioago jartzen zen. «Horretan dihardu osaba Sergeik, baina

ikusten duzunean ez esan deus, Oleg, proiektu sekretua baita.» Eta lera Siberia betean lurreratzen zen, hazi gutxi batzuen zamarekin. Nikolai Ivanovitxek beti aurkitzen zituen haziak, sakelaren baten hondoan gordeta. Olegek buztinezko gizontxoak oroitzen du, leraren aulkian zurrun eseririk, irribarre izoztuko gidaria, zartailuaren kirtena eskuan itsatsirik. Oparia ireki orduko, seigarren edo zazpigarren urtebetetzean izanen zen, segurki, aitak eskua hurbildu eta hautsi zuen zigor luze hura. «Ez dugu hau behar, Oleg. Ez txakurrek, ez gizontxo honek, ez dute kaka-zartailu hau behar», eta hatzen artean puskatu zuen. Bai, zein arraroa den min hau. Nola aldatzen den, gogora ekartze bakoitzean, une orotan. Puxika hura bezala, esku-zartada batekin ehun bira ematen zituen lur-globo hauskorrak. Gelditzen zen bakoitzean, herrialde desberdin bat erakusten zuen: orain Antartika bezain zuria, orain Etiopia bezain horia, orain SESB erraldoia bezain berdea. Minaren kolore askotarikoak. Izenik onartzen ez duen min honenak.

—Zer izen esan didazu? Zurea, diot.

—Oleg Nikolaievitx Vavilov.

—Beraz, Nikolai Vavilov delako baten bila zabilta.

—Bai. Entzuna izan behar duzu.

—Ezetz esan dizut —bizkarra emanetz—. Zatoz.

Kalerik, hilarririk eta hilobirik gabeko alde batera sartu dira, zapaldu gabeko elurrez estalitako batera. Bestelako elurra da. Iazko elurra, berriz, berreskurazina da; lurpean hildakoen hezurak urtzen ditu. Elur maluta guztiak desberdinak dira. Min une orok bere izena beharko luke.

—Azken negukoak horko bazter horretan daude. Han, ezkerrean. Karratu bat bistatuko duzu, lau makilaz mugatua. Berrogei bat metro karratu dira. Neguan, lurra burdinaren pare gogortzen denez, elur-retan sartzen ditut. Gero, otsail hondarrerako, zertxobait biguntzen denean, zangak prest dauzkat. Elur erdi urtutik ateratzen ditut fardelak, eta kito: beren lekura, zortzi edo hamar hobi bakoitzeko.

—Eskertzen dizut, jauna.

—Beste hilerriaz arduratzen den zakurrak martxo hondarrera arte itxaroten du. Sasoi horretan, hildakoak burua azaltzearekin direnean, putzuetako lokatz usteletik ateratzen ditu, eguzkiak berarentzat lan egin beharko balu bezala. Behin edo behin bere merezia jasoko du. Baina ni langile zintzoa naiz. Ez dut nehoiz ere aferarik izan polizia-rekin, motel. Eta, bide batez, ez nuke arazorik izan nahi.

—Eskerrik asko.

—Banoa. Hamar minutu barru leraren ondoan ikusi nahi zaitut. Ados? Arrisku galanta da niretzat zure pareko jendea hemen hartzea.

—Bai. Ongi da.

—Arruntean bost minutu besterik ez dut ematen, baina vodka horrek hamar balio ditu —erantsi du, ilargiari begira urrunduz—. Deskargatzera noa. Hamar minutu, hemen giltzapetuta geratu nahi ez baduzu.

Oleg Nikolaievtx zuritasun morean barrena doa. Hilobi komuna mugatzen duten hesoletako baten ondotik pasatu eta karratuaren erdian gelditu da. Eskuan hiazinto zimeldu bat darama, aurrerantz bota du. Hiru urrats egin eta lorea erori den lekuan gelditu da. Poliki makurtu, eskua elur gogorrean hondoratu, eskutada bat erauzi eta masailetan igurtzi du, suan urtu arte. Elur-zulotxoan utzi du argazkia. Paperezko eta itzalezko hilarri bat. Erretratu horretan berak, sei urterekin, aita besarkatzen eta babesten du, besoak honen lepoa inguraturik, bi aurpegiak elkarri itsatsita. Nikolairen masailak, hain leun eta lurrintsuak. Olegen oreinkume iheskoraren begi beltz handiek hobeki irakurri zuten mundua, aitaren gaizki kalkulaturako ilusiozko begiradak baino. Belauniko geratu da irudiaren aurrean. Otoitzik ez. Aurpegiak erretzen du. Elurra sutan dago.